

**VZŤAHY MEDZI BEHAVIORÁLNYMI
A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSTAMI
A ICH VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX**

A. KURILLA^{1,2,3}, I. FABIANOVÁ¹, Z. KAMENDY¹

¹ Centrum pre liečbu drogových závislostí, Bratislava
Riaditeľ: MUDr. Lubomír Okruhlica, CSc.

² Katedra psychológie, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského
v Bratislave

Vedúca katedry: Doc. PhDr. Eva Rošková, PhD.

³ Centrum výskumu psychických porúch, Vedecký park UK,
Univerzita Komenského v Bratislave

Vedúci centra: Doc. PhDr. Michal Hajdúk, PhD.

S ú h r n

Behaviorálne závislosti, najmä porucha v dôsledku hrania hazardných hier, sú u pacientov často prítomné spoločne s poruchami užívania psychoaktívnych látok a naopak. Najčastejšie užívanými psychoaktívnymi látkami medzi hráčmi sú tabak a alkohol, spomedzi ilegálnych drog je to metamfetamín. Bežný profil pacienta s poruchou v dôsledku hrania hazardných hier a pacienta so závislosťou od psychoaktívnych látok sú veľmi podobné, a nachádzame u nich spoločné predispozície

A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX

k rozvoju ochorenia. V článku ponúkame prehľad skriningových metód na odhalenie nožnej poruchy užívania psychoaktívnych látok, alebo poruchy v dôsledku hrania hazardných hier, a tiež stručný prehľad na dôkazoch založených psychoterapeutických intervencií.

K l ú č o v é s l o v á : Behaviorálne závislosti – látkové závislosti – komorbidita – skrining – psychoterapia

A. Kurilla, I. Fabianová, Z. Kamendy: RELATIONSHIPS BETWEEN BEHAVIOURAL AND SUBSTANCE ADDICTIONS AND THEIR RELEVANCE FOR CLINICAL PRACTICE

S u m m a r y

Behavioural addictions, especially gambling disorder, are often present in patients together with substance use disorders and vice versa. The most commonly used psychoactive substances among gamblers are tobacco and alcohol, and among illicit drugs it is methamphetamine. The common profile of a disordered gambler and a patient with substance use disorder are very similar and we find common predispositions to the development of the disease between them. In this article, we offer an overview of screening methods to detect possible psychoactive substance use disorder or gambling disorder, as well as a brief review of evidence-based psychotherapeutic interventions.

Key words : Behavioural addictions – substance use disorders – comorbidity – screening – psychotherapy

Úvod

Je známe, že látkové závislosti a porucha v dôsledku hrania hazardných hier (z anglického *Gambling disorder* – pojem, ktorý zavádza DSM-5 [APA,

A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX

2013] a ICD-11 [WHO, 2018a], slovenský preklad navrhnutý Pečeňákom a Turčekom [2018]) sa často vyskytujú spoločne (Cowlshaw et al., 2013; Dowling et al., 2015; Lorains et al., 2011). V texte používame okrem poruchy v dôsledku hrania hazardných hier aj pojem problémové hráčstvo, ktorý sa používa najmä v anglosaskej literatúre. Termín problémové hranie je deskriptívny, používaný v epidemiologických skriningových prieskumoch. Nemá hlbšiu diferenciálne diagnostickú relevanciu. Často ide o hranie, ktoré spôsobuje problémy v súvislosti s časovými alebo finančnými stratami, čo so sebou nesie negatívne dôsledky pre hráča, ďalších ľudí, alebo spoločnosť (Nešpor et al., 2011). V prípade pacientov, ktorí vstupujú do liečby primárne kvôli poruchám v dôsledku užívania psychoaktívnych látok, je prítomné problémové hranie u 23 % z nich a u 14 % je prítomná porucha v dôsledku hrania hazardných hier (Cowlshaw et al., 2013). Podobne je to aj v skupine pacientov vstupujúcich do liečby kvôli problémovému hráčstvu, ktorí až v 22 % prípadov trpia poruchou v dôsledku užívania psychoaktívnych látok (Dowling et al., 2015). V neklinickej populácii je spoločný výskyt užívania psychoaktívnych látok a hrania hazardných hier ešte častejší ako u ľudí, ktorí vyhľadajú liečbu. Takmer 60 % problémových hráčov v bežnej populácii trpí zároveň poruchou v dôsledku užívania psychoaktívnych látok (Lorains et al., 2011). Najčastejšie užívanými psychoaktívnymi látkami medzi hráčmi sú tabak a alkohol (Cowlshaw et al., 2013; Dowling et al., 2015; Lorains et al., 2011). Poruchou v dôsledku užívania alkoholu trpí 21 % pacientov s problémovým hraním, v prípade ilegálnych drog je to 7 % (Dowling et al., 2015).

Užívanie psychoaktívnych látok v etiológii problémového hráčstva

Problémové užívanie psychoaktívnych látok je významným rizikovým faktorom pri rozvoji problémového hráčstva (Allami et al., 2021; Caldeira et al., 2017; Loo et al., 2019; Sharman et al., 2019). Hráči, ktorí užívajú psychoaktívne látky počas hry, majú tendenciu uzatvárať vyššie stávky s vyššou frekvenciou (Hing et al., 2017). Ľudia trpiaci poruchou v dôsledku hrania hazardných hier a ľudia s poruchou v dôsledku užívania psychoaktívnych látok zdieľajú podobné predispozície pre rozvoj ochorenia, spoločné la-

A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX

tentné psychopatologické faktory vyššieho rádu (Conway et al., 2021). Medzi špecifické zdieľané faktory zvyšujúce zraniteľnosť k rozvoju závislosti patria impulzívne vyhľadávanie vzrušenia, behaviorálna dysregulácia, negatívna emocionalita a nízka sebakontrola (Caldeira et al., 2017; Loo et al., 2019; Sharman et al., 2019; Slutske, 2005).

Užívanie alkoholu a problémové hráčstvo

Ak neberieme do úvahy tabak, spomedzi psychoaktívnych látok je najčastejším problémom u hráčov alkohol (Dowling et al., 2015). Je to prirodzené, keďže alkohol je legálna a najčastejšie užívaná psychoaktívna látka v rôznych populáciách (WHO, 2018b). Problémoví hráči a problémoví užívatelia alkoholu zdieľajú podobné neurokognitívne profily. Vykazujú narušený proces rozhodovania a zvýšenú impulzivitu (Gonzalez et al., 2007; Kovács et al., 2017). Motívy piť alebo hrať sú podobné, ale hráči navyše často uvádzajú finančné motívy (Tabri et al., 2020), ktoré sa, logicky, nevyskytujú pri užívaní alkoholu. Muži majú častejšie tendenciu hrať hazardné hry a užívať alkohol, alebo oboje, aby uspokojili svoju potrebu vzrušenia, riskovania a naplnili si sociálne potreby, zatiaľ čo ženy častejšie využívajú alkohol a gambling ako spôsob zvládania svojich negatívnych emócií (Tackett et al., 2017). Užívanie alkoholu dizinhibuje správanie hráčov počas hrania a často vedie k vyšším stávkam s vyššou frekvenciou. Taktiež často funguje ako spúšťač cravingu a následného relapsu hrania (Baron a Dickerson, 1999; Kyngdon a Dickerson, 1999), čo je dôležitá informácia pri formulovaní stratégií prevencie relapsu. Ak sa alkohol ponúka v herniach, hráčom to uľahčuje prístup k alkoholu, a tým sa zvyšuje riziko vzniku problémového pitia (Grant et al., 2002).

Užívanie stimulantov a problémové hranie

Medzi užívateľmi stimulantov je trikrát vyššia miera problémového hrania v porovnaní s ľuďmi, ktorí stimulanty neužívajú (Geisner et al., 2016). Problémoví hráči, ktorí užívajú stimulanty, najčastejšie užívajú metamfetamín (Richard et al., 2019). V porovnaní s užívateľmi alkoholu sa neurokognitívne profily užívateľov stimulantov viac podobajú profilom problémo-

A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX

vých hráčov. Najvýraznejším je problém s oddialením uspokojenia (z angl. *delayed gratification*) u užívateľov stimulantov, ktorý je charakteristický aj pre problémových hráčov (Gonzalez et al., 2007). Zdá sa, že genetické predispozície k spoločnému výskytu užívania stimulantov a poruchy v dôsledku hrania hazardných hier sú v porovnaní so spoločným výskytom tejto poruchy a užívania tabaku alebo marihuany omnoho menej závislé od environmentálnych faktorov (Xian et al., 2014). Užívanie metamfetamínu zvyšuje motiváciu k hazardu, pretože prežívanie pri hraní hazardných hier sa veľmi podobá účinkom stimulačných drog (Zack a Poulos, 2004; Zack a Poulos 2009).

Online hazardné hry a iné behaviorálne závislosti

V súčasnosti hrá väčšina pacientov hazardné hry online. Hazardné hry na internete, najmä ak je jednotlivec zapojený do viac ako jedného druhu hazardnej hry alebo činností podobných hazardu (napríklad hranie v kasíne na sociálnych sieťach), sa stáva významným rizikovým faktorom pri rozvoji problémového hráčstva (Allami et al., 2021; Gainsbury et al., 2014). Problémové hranie na internete je spojené s nadmerným užívaním internetu, angažovaním sa v online sexuálnych aktivitách a užívaním psychoaktívnych látok (Giotakos et al., 2017; Scholes-Balog a Hemphill, 2012). Ide najmä o nadmerné užívanie alkoholu a marihuany (Griffiths et al., 2011; Potenza et al., 2011). V klinickej populácii sa online hráči v porovnaní s problémovými hráčmi v kamenných prevádzkach nelíšia v komorbídnej psychopatológii, vrátane užívania psychoaktívnych látok (Jimenez-Murcia et al., 2011; Kairouz et al., 2012). Preto sú terapeutické postupy v tomto smere podobné. Existujú však určité rozdiely v terapeutických prístupoch, najmä v prevencii relapsu, keďže online hazardné hry sú ľahšie dostupné v porovnaní s hazardnými hrami v kamenných prevádzkach.

Užívanie psychoaktívnych látok a adiktívne správanie

Častý je súbežný výskyt porúch v dôsledku užívania psychoaktívnych látok a ďalších foriem behaviorálnych závislostí, iných ako porucha v dôsled-

A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX

ku hrania hazardných hier. V nedávnej štúdií Kotyuka a kol. (2020) bolo zistené, že v rámci celej škály potenciálne adiktívneho správania existujú prepojenia. Išlo o fajčenie a problematické užívanie internetu, excesívne cvičenie, poruchy príjmu potravy a hazardné hranie. Ďalej boli vo vzťahu konzumácia alkoholu a problematické užívanie internetu, porucha hrania videohier online, hazardné hranie a poruchy príjmu potravy. Nakoniec štúdiá zistila vzťah medzi užívaním marihuany, poruchou hrania videohier online a hazardným hraním.

V liečebných programoch pre látkové i nelátkové závislosti je problémové používanie internetu a hranie videohier nedostatočne adresované. Môže to byť spôsobené nedostatkom rutinného skríningu týchto problémov. V nedávnej slovenskej štúdií bolo identifikované problémové používanie internetu u 2 % pacientov so závislosťou od alkoholu a u 9 % pacientov so závislosťou od ilegálnych drog (Bodnár, 2021). Rutinný skrining problémového používania internetu je v klinickej praxi žiaduci a mal by byť súčasťou liečebných protokolov.

*Skriningové metódy: závislosť od alkoholu,
ilegálnych drog, problémové hranie videohier
a hazardných hier*

Na odhalenie spoločného výskytu užívania psychoaktívnych látok a problémového hrania je veľmi dôležitý rutinný skrining. Okrem toxikológie moču, prípadne iných biologických markerov sa môžu použiť následné skriningové metódy:

**A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI
BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH
VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX**

Tabuľka 1. Prehľad skriningových nástrojov

Nástroj	Popis nástroja	Počet položiek (možné skóre)	Cut-off (význam)	Citácia
<i>Hazardné hranie</i>				
Problem Gambling Severity Index (PGSI)	Skrining rizikového a problémového hrania hazardných hier.	9 (0 – 27)	3 – 7 rizikové hranie ≥ 8 problémové hranie	Ferris & Wynne, 2001
South Oaks Gambling Screen (SOGS)	Skrining problémového hráčstva a poruchy v dôsledku hrania hazardných hier.	37 – do celkového skóre sa započítava 20 položiek (0 – 20)	1 – 4 problémové hranie ≥ 8 potenciálna závislosť	Lesieur & Blume, 1987
NODS-CLiP	Skrining problémového hráčstva.	3 (0 – 3)	≥ 1 odporúča sa ďalšie vyšetrenie	Volberg et al., 2011
<i>Problémové používanie internetu</i>				
Compulsive Internet Use Scale (CIUS)	Skrining problémového používania internetu.	14 (0 – 56)	≥ 21 problémové používanie internetu	Meerkerk et al., 2009
Generalized Problematic Internet Use Scale 2 (GPIUS2)	Skrining problémového používania internetu.	15 (15 – 120)	Vyššie skóre hovorí o vyššej miere problémov.	Caplan, 2010
Problematic Internet Use Questionnaire (PIUQ)	Skrining problémového používania internetu na subškálach obsesie, zanedbávania a narušenej kontroly.	18 (18 – 90)	Vyššie skóre hovorí o vyššej miere problémov.	Thatcher & Goolam, 2005

**A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI
BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH
VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX**

<i>Užívanie alkoholu</i>				
Alcohol Use Disorders Identification Test (AUDIT)	Skríning užívania alkoholu, potenciálnej závislosti a škôd spôsobených užívaním alkoholu.	10 (0 – 40)	8 – 19 rizikové alebo škodlivé pitie ≥ 20 možná závislosť	Saunders et al., 1993
Cut down, Annoyed, Guilty, and Eye opener (CAGE)	Skríning závislosti od alkoholu.	4 (0 – 4)	≥ 2 klinicky významné pitie	Ewing, 1984
Michigan Alcohol Screening Test (MAST)	Skríning problémového pitia.	24 (0 – 57)	≥ 5 vyžaduje si dôkladnejšie vyšetrenie	Hedlund & Vieweg, 1984
<i>Užívanie ilegálnych drog</i>				
Drug Use Disorder Identification Test (DUDIT)	Skríning problémového užívania nelegálnych drog a liekov inak ako je naordinované.	11 (0 – 44)	U mužov ≥ 6 je problémové užívanie U žien ≥ 2 je problémové užívanie	Berman et al., 2005
Drug Abuse Screen Test (DAST-10)	Skríning problémov spojených s užívaním drog.	10 (0 – 10)	3 – 5 stredná závažnosť problémov ≥ 6 závažné problémy	Skinner, 1982
Cut down, Annoyed, Guilty, and Eye opener – Adapted to Include Drugs (CAGE-AID)	Skríning závislosti od drog.	4 (0 – 4)	≥ 2 klinicky významné pitie	Brown & Rounds, 1985

**A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI
BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH
VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX**

<i>Komplexný skrining</i>				
Tobacco, Alcohol, Prescription medication, and other Substance use tool (TAPS)	TAPS pozostáva z dvoch komponentov TAPS-1 a TAPS-2. Prvým komponentom (TAPS-1) je skrining frekvencie užívania jednotlivých psychoaktívnych látok. Ak má jednotlivec pozitívny skrining v TAPS-1, pokračuje v TAPS-2, ktorý pozostáva z krátkych hodnotiacich otázok, špecifických pre konkrétnu látku za posledné 3 mesiace, s cieľom zistiť úroveň rizika pri užívaní danej látky.	TAPS-1 4 (0 – 4) TAPS-2 25 (0 – 75)	V TAPS-2 pre každú psychoaktívnu látku: 1 problémové užívanie ≥ 2 vysoko rizikové užívanie	McNeely et al., 2016
Alcohol, Smoking, and Substance Involvement Screening Test (ASSIST)	Skrining problémového alebo rizikového užívania psychoaktívnych látok.	Ku každej užívanej psychoaktív- nej látke 7 položiek + 2 položky v prípade injekčného užívania.	4 – 26 užívanie vyžadujúce si krátku intervenciu ≥ 27 užívanie vyžadujúce si liečbu	Humeniuk et al., 2010

A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX

Na diagnostikovanie komorbídnej poruchy však skrining nestačí. Ak je výsledok pozitívny, malo by prebehnúť podrobné posúdenie špecialistom.

*Psychologická liečba porúch spojených
s užívaním psychoaktívnych látok
a problémového hráčstva*

Neoddeliteľnou súčasťou liečby závislostí sú psychosociálne intervencie, a najmä psychoterapia. Zlatým štandardom v psychoterapii závislosti od psychoaktívnych látok a behaviorálnych závislostí je kognitívno-behaviorálna terapia, motivačné rozhovory, v menej závažných prípadoch môže postačovať personalizovaná spätná väzba (Cowlshaw et al., 2012; Dutra et al., 2008; Gooding a TARRIER, 2009; Peter et al., 2019; Yakovenko et al., 2015).

Kognitívno-behaviorálna terapia (KBT; Beck, 1991)

KBT pozostáva hlavne z identifikácie a zmeny maladaptívnych vzorcov myslenia a správania, rozvoja efektívnych copingových stratégií a prevencie relapsu. Je vhodná najmä pre pacientov v štádiu akcie a udržiavania zmeny (Prochaska a Norcross, 1999).

Motivačné rozhovory (Miller a Rollnick, 2012)

Motivačné rozhovory pozostávajú najmä zo skúmania ambivalencie u pacienta, či obmedziť alebo prestať s užívaním látok alebo hazardným hram, vyrovnávania sa s odporom zo strany pacienta a podpory sebaúčinnosti pacienta. Sú vhodné pre pacientov v štádiu prekontemplácie a kontemplácie (Prochaska a DiClemente, 1983).

Personalizovaná spätná väzba (Peter et al., 2019)

Personalizovaná spätná väzba poskytuje pacientovi informácie o vzorcoch užívania psychoaktívnych látok, hazardného hrania a porovnania s bežnou populáciou, presné informácie o rizikovosti užívania alebo hazardného hrania, ujasnenie mýtov týkajúcich sa alkoholu, drog a/alebo hazard-

A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX

ných hier, informácie o negatívnych dôsledkoch takéhoto správania a informácie o správaní a zručnostiach znižujúcich riziko rozvoja závislosti a negatívnych dôsledkov užívania alebo hrania. Personalizovaná spätná väzba je vhodná pre pacientov s menej závažnými problémami a považuje sa aj za preventívnu intervenciu (Peter et al., 2019).

Špecifiká pacientov s komorbídnym problémovým hráčstvom a užívaním psychoaktívnych látok v klinickej praxi

Z klinických skúseností vyplýva, že v prípade nadmerného užívania alkoholu a súčasného problémového hrania sa pacienti líšia podľa toho, čo považujú za svoj primárny problém. Pacienti vstupujúci do liečby kvôli problémom s hazardným hráčstvom zvyčajne nepovažujú pitie alkoholu za problém, a preto nie sú príliš motivovaní prestať ho užívať alebo užívanie obmedziť. V kontexte transteoretickej teórie zmeny (Prochaska a DiClemente, 1983), ktorá rozlišuje päť štádií zmeny: a) prekontemplácia, b) kontemplácia, c) akcia, d) udržanie, e) relaps, sú títo pacienti v štádiu prekontemplácie alebo kontemplácie. V takýchto prípadoch im možno pomôcť posunúť sa do štádia akcie pomocou motivačného rozhovoru alebo personalizovanej spätnej väzby (Baker et al., 2012). Pacienti, ktorí vstupujú do liečby kvôli závislosti od alkoholu, sú ochotnejší prestať hrať. Ak je to indikované, môžu súčasne vstúpiť do dvoch programov. Do programu na liečbu porúch spojených s užívaním alkoholu, a zároveň do programu na liečbu porúch spojených s hazardným hraním. U pacientov, ktorí majú tendenciu hrať hazardné hry výlučne pod vplyvom alkoholu, môže byť zápis do registra vylúčených osôb z hazardu popri liečbe závislosti od alkoholu postačujúcim riešením.

Na zistenie spoločného užívania stimulantov a problémového hráčstva môže byť veľmi nápomocný rutinný skrining, podobne ako skrining pri pití alkoholu. Pacienti vstupujúci do liečby kvôli problémovému hráčstvu zriedkavo vykazujú problémy s užívaním stimulantov. Na druhej strane, je oveľa bežnejšie, že pacienti vstupujúci do liečby kvôli závislosti od stimulantov, sú i problémovými hráčmi. Na základe skúseností z klinickej praxe konštatujeme, že väčšina pacientov s uvedenou komorbiditou užíva predovšetkým metamfetamín, čo je v zhode s výskumnými zisteniami (Richard et al., 2019).

A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX

Vo väčšine týchto prípadov je však ťažké hovoriť o skutočnej poruche patologickeho hráčstva, pretože pacienti hrajú často výlučne pod vplyvom metamfetamínu a keď abstinujú, hrania sa nezúčastňujú. V prípade, že sa hazardné hranie objaví krátko po tom, ako jedinec začne užívať metamfetamíny, prípadne dopamínových agonistov, podľa ICD-11 nie je možné diagnostikovať poruchu v dôsledku hrania hazardných hier (WHO, 2018a). Týmto pacientom sa ponúka zápis do registra vylúčených osôb z hazardu. Liečba patologickeho hráčstva sa odporúča pacientom vtedy, keď nadmerne hrajú, aj keď nie sú pod vplyvom metamfetamínu, prípadne hranie pretrváva aj pri abstinencii od metamfetamínu. V tomto programe pacientom odporúčame abstinenciu od užívania ilegálnych drog, ktorú i toxikologicky kontrolujeme.

Záver

Do diagnostického procesu v rámci liečby závislosti, bez ohľadu na jej látkovú, či nelátkovú podstatu, sa javí užitočné zaradiť rutinný štandardizovaný skrining užívania psychoaktívnych látok, prítomnosti problémového hráčstva a iných potenciálne adiktívnych spôsobov správania, ako nadmerné používanie sociálnych sietí, problémové hranie videohier, nadmerná konzumácia pornografického obsahu a pod. Flexibilné používanie psychoterapeutických postupov založených na vedeckých dôkazoch, ako je KBT, motivačné rozhovory a personalizovaná spätná väzba, môžu byť v liečbe účinné. Ak je primárnym problémom hrajúceho pacienta závislosť od psychoaktívnych látok, možnosť vylúčenia z účasti na hazardných hrách môže pri liečbe poruchy v dôsledku hrania hazardných hier veľmi pomôcť.

Vyhlasenie autorov o konflikte záujmov:

Žiaden deklarováný potenciálny konflikt záujmov vo vzťahu k tejto publikácii.

L i t e r a t ú r a

Allami, Y. – Hodgins, D. C. – Young, M. – Brunelle, N. – Currie, S. – Dufour, M. et al.: A meta-analysis of problem gambling risk factors in the general adult population. *Addiction* (Abingdon, England), 116, 2021, 11, s. 2968 – 2977.

A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX

<https://doi.org/10.1111/add.15449>

American Psychiatric Association: Diagnostic and statistical manual of mental disorders, Fifth Edition (DSM-5) [online]. Washington, DC: American Psychiatric Association, 2013 [cit. 2023-05-14] Dostupné na internete:

[https://repository.poltekkes-kaltim.ac.id/id/eprint/657/1/Diagnostic%20and%20statistical%20manual%20of%20mental%20disorders%20_%20DSM-5%20\(%20PDFDrive.com%20\).pdf](https://repository.poltekkes-kaltim.ac.id/id/eprint/657/1/Diagnostic%20and%20statistical%20manual%20of%20mental%20disorders%20_%20DSM-5%20(%20PDFDrive.com%20).pdf)

Baker, A. L. – Thornton, L. K. – Hiles, S. – Hides, L. – Lubman, D. I.: Psychological interventions for alcohol misuse among people with co-occurring depression or anxiety disorders: A systematic review. *Journal of Affective Disorders*, 139, 2012, 3, s. 217 – 229. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2011.08.004>

Baron, E. – Dickerson, M.: Alcohol Consumption and Self-Control of Gambling Behaviour. *Journal of Gambling Studies*, 15, 1999, 1, s. 3 – 15. <https://doi.org/10.1023/A:1023057027992>

Beck, A. T.: Cognitive therapy as the integrative therapy. *Journal of Psychotherapy Integration*, 1, 1991, 3, s. 191 – 198. <https://doi.org/10.1037/h0101233>

Berman, A. – Bergman, H. – Palmstierna, T. – Schlyter, F.: Evaluation of the Drug Use Disorders Identification Test (DUDIT) in Criminal Justice and Detoxification Settings and in a Swedish Population Sample. *European Addiction Research*, 11, 2005, 1, s. 22 – 31. <https://doi.org/10.1159/000081413>

Bodnár, B.: Používanie internetu u pacientov so závislosťou. *Alkoholizmus a drogové závislosti (Protialkoholický obzor)*, 56, 2021, 2, s. 69 – 84

Brown, R. L. – Rounds, L. A.: Conjoint screening questionnaires for alcohol and other drug abuse: Criterion validity in a primary care practice. *Wisconsin Medical Journal*, 94, 1995, 3, s. 135 – 140

Caldeira, K. – Arria, A. – O'Grady, K. – Vincent, K. – Robertson, C. – Welsh, C.: Risk factors for gambling and substance use among recent college students. *Drug and Alcohol Dependence*, 179, 2017, s. 280 – 290. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2017.06.024>

Caplan, S.: Theory and measurement of generalized problematic internet use: A two-step approach. *Computers in Human Behavior*, 26, 2010, 5, s. 1089 – 1097. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.03.012>

Conway, C. – Forbes, M. – South, S. – the HiTOP Consortium: A Hierarchical Taxonomy of Psychopathology (HiTOP) primer for mental health research. *Clinical Psychological Science*, 10, 2021, 1, s. 236 – 258. <https://doi.org/10.1177/21677026211017834>

Cowlshaw, S. – Merkouris, S. – Dowling, N. – Anderson, C. – Jackson, A. – Thomas, S.: Psychological therapies for pathological and problem gambling. *Cochra-*

**A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI
BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH
VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX**

- ne Database of Systematic Reviews, 11, 2012, 11, CD008937.
http://www.cochrane.org/CD008937/DEPRESSN_psychological-therapies-for-pathological-and-problem-gambling
- Cowlshaw, S. – Merkouris, S. – Chapman, A. – Radermacher, H.:* Pathological and problem gambling in substance use treatment: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 46, 2013, 2, s. 98 – 105.
<https://doi.org/10.1016/j.jsat.2013.08.019>
- Dowling, N. A. – Cowlshaw, S. – Jackson, A. C. – Merkouris, S. S. – Francis, K. L. – Christensen, D. R.:* Prevalence of psychiatric co-morbidity in treatment-seeking problem gamblers: A systematic review and meta-analysis. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 49, 2015, 6, s. 519 – 539.
<https://doi.org/10.1177/0004867415575774>
- Dutra, L. – Stathopoulou, G. – Basden, S. – Leyro, T. – Powers, M. – Otto, M.:* A meta-analytic review of psychosocial interventions for substance use disorders. *The American Journal of Psychiatry*, 165, 2008, 2, s. 179 – 187.
<https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2007.06111851>
- Ewing, J.:* Detecting alcoholism. The CAGE questionnaire. *JAMA Psychiatry*, 252, 1984, 14, s. 1905 – 1907. doi: 10.1001/jama.252.14.1905
- Ferris, J. – Wynne, H.:* The Canadian problem gambling index: Final report. Ottawa: Canadian Centre on Substance Abuse, 2001. 59 s.
- Gainsbury, S. M. – Russell, A. – Hing, N.:* An investigation of social casino gaming among land-based and Internet gamblers: A comparison of socio-demographic characteristics, gambling and co-morbidities. *Computers in Human Behavior*, 33, 2014, s. 126 – 135. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.01.031>
- Geisner, I. M. – Huh, D. – Crounce, J. M. – Lostutter, T. W. – Kilmer, J. – Larimer, M. E.:* Exploring the Relationship Between Stimulant Use and Gambling in College Students. *Journal of Gambling Studies*, 32, 2016, s. 1001 – 1016.
<https://doi.org/10.1007/s10899-015-9586-2>
- Giotakos, O. – Tsouvelas, G. – Spourdalaki, E. – Janikian, M. – Tsitsika, A. – Varkirtzis, A.:* Internet gambling in relation to Internet addiction, substance use, online sexual engagement and suicidality in a Greek sample. *International Gambling Studies*, 17, 2017, 1, s. 20 – 29.
<https://doi.org/10.1080/14459795.2016.1251605>
- Gonzalez, R. – Bechara, A. – Martin, E. M.:* Executive functions among individuals with methamphetamine or alcohol as drugs of choice: Preliminary observations. *Journal of Clinical and Experimental Neuropsychology*, 29, 2007, 2, s. 155 – 159.
<https://doi.org/10.1080/13803390600582446>
- Gooding, P. – Tarrier, N.:* A systematic review and meta-analysis of cognitive-

A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX

- behavioural interventions to reduce problem gambling: Hedging our bets? *Behaviour Research and Therapy*, 47, 2009, 7, s. 592 – 607
- Grant, J. E. – Kushner, M. G. – Won Kim, S.: Pathological gambling and alcohol use disorder. *Alcohol Research & Health*, 26, 2002, 2, s. 143 – 150
- Griffiths, M. – Wardle, H. – Orford, J. – Sproston, K. – Erens, B.: Internet Gambling, Health, Smoking and Alcohol Use: Findings from the 2007 British Gambling Prevalence Survey. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 9, 2011, 1, s. 1 – 11. <https://doi.org/10.1007/s11469-009-9246-9>
- Hedlund, J. L. – Vieweg, B. W.: The Michigan Alcoholism Screening Test (MAST): A comprehensive review. *Journal of Operational Psychiatry*, 15, 1984, s. 55 – 65
- Hing, N. – Russell, A. M. – Browne, M.: Risk Factors for Gambling Problems on Online Electronic Gaming Machines, Race Betting and Sports Betting. *Frontiers in Psychology*, 8, 2017, s. 779 – 779. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00779>
- Humeniuk, R. – Henry-Edwards, S. – Ali, R. – Poznyak, V. – Monteiro, M. G. et al.: The Alcohol, Smoking and Substance involvement Screening Test (ASSIST): manual for use in primary care. Geneva: World Health Organization, 2010. 68 s.
- Jiménez-Murcia, S. – Stinchfield, R. – Fernández-Aranda, F. – Santamaría, J. J. – Penelo, E. – Granero, R. et al.: Are online pathological gamblers different from non-online pathological gamblers on demographics, gambling problem severity, psychopathology and personality characteristics? *International Gambling Studies*, 11, 2011, 3, s. 325 – 337. <https://doi.org/10.1080/14459795.2011.628333>
- Kairouz, S. – Paradis, C. – Nadeau, L.: Are Online Gamblers More At Risk Than Offline Gamblers? *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 15, 2012, 3, s. 175 – 180. <https://doi.org/10.1089/cyber.2011.0260>
- Kotyuk, E. – Magi, A. – Eisinger, A. – Király, O. – Vereczkei, A. – Barta, C. et al.: Co-occurrences of substance use and other potentially addictive behaviors: Epidemiological results from the Psychological and Genetic Factors of the Addictive Behaviors (PGA) Study. *Journal of Behavioral Addictions*, 9, 2020, 2, s. 272 – 288. <https://doi.org/10.1556/2006.2020.00033>
- Kovács, I. – Richman, M. J. – Janka, Z. – Maraz, A. – Andó, B.: Decision making measured by the Iowa Gambling Task in alcohol use disorder and gambling disorder: a systematic review and meta-analysis. *Drug and Alcohol Dependence*, 181, 2017, s. 152 – 161. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2017.09.023>
- Kyngdon, A. – Dickerson, M.: An experimental study of the effect of prior alcohol consumption on a simulated gambling activity. *Addiction (Abingdon, England)*, 94, 1999, 5, s. 697 – 707. <https://doi.org/10.1046/j.1360-0443.1999.9456977.x>
- Lesieur, H. R. – Blume, S. B.: The South Oaks Gambling Screen (SOGS): A New Instrument for the Identification of Pathological Gamblers. *American Journal of*

A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX

- Psychiatry, 144, 1987, 9, s. 1184 – 1188. <https://doi.org/10.1176/ajp.144.9.1184>
- Loo, J. M. Y. – Kraus, S. W. – Potenza, M. N.: A systematic review of gambling-related findings from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions. *Journal of Behavioral Addictions*, 8, 2019, 4, s. 625 – 648. <https://doi.org/10.1556/2006.8.2019.64>
- Lorains, F. K. – Cowlishaw, S. – Thomas, S. A.: Prevalence of comorbid disorders in problem and pathological gambling: systematic review and meta-analysis of population surveys. *Addiction (Abingdon, England)*, 106, 2011, 3, s. 490 – 498. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2010.03300.x>
- McNeely, J. – Wu, L.-T. – Subramaniam, G. – Sharma, G. – Cathers, L. A. – Svikis, D. et al.: Performance of the Tobacco, Alcohol, Prescription Medication, and Other Substance Use (TAPS) Tool for Substance Use Screening in Primary Care Patients. *Annals of Internal Medicine*, 165, 2016, 10, s. 690 – 699. <https://doi.org/10.7326/M16-0317>
- Meerkerk, G.-J. – Van Den Eijnden, J. – Vermulst, A. – Garretsen, H.: The Compulsive Internet Use Scale (CIUS): Some psychometric properties. *CyberPsychology & Behavior*, 12, 2009, 1, s. 1 – 6. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0181>
- Miller, W. R. – Rollnick, S.: *Motivational Interviewing: Helping People Change*. New York: Guilford Press, 2012. 481 s.
- Nešpor, K. – Karbanová, H. – Scheansová, A. – Csémy, L.: *Jak překonat hazard: prevence, krátká intervence a léčba*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. 159 s.
- Pečeňák, J. – Turček, M.: Adiktológia v nových klasifikáciách ICD-11 a DSM-5. *Alkoholizmus a drogové závislosti (protialkoholický obzor)*, 53, 2018, 4, s. 171 – 180
- Peter, S. – Brett, E. – Suda, M. – Leavens, E. – Miller, M. – Leffingwell, T. et al.: A Meta-analysis of Brief Personalized Feedback Interventions for Problematic Gambling. *Journal of Gambling Studies*, 35, 2019, 2, s. 447 – 464
- Potenza, M. N. – Wareham, J. D. – Steinberg, M. A. – Rugle, L. – Cavallo, D. A. – Krishnan-Sarin, S. et al.: Correlates of At-Risk/Problem Internet Gambling in Adolescents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 50, 2011, s. 150 – 159. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2010.11.006>
- Prochaska, J. O. – DiClemente, C. C.: Stages and processes of self-change of smoking: Toward an integrative model of change. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51, 1983, 3, s. 390 – 395. <https://doi.org/10.1037//0022-006x.51.3.390>
- Prochaska, J. O. – Norcross, J. C.: *Psychoterapeutické systémy*. Praha: Grada Publishing, 1999. 627 s.
- Richard, J. – Potenza, M. N. – Ivoska, W. – Derevensky, J.: The Stimulating Nature of Gambling Behaviors: Relationships Between Stimulant Use and Gambling Among Adolescents. *Journal of Gambling Studies*, 35, 2019, 1, s. 47 – 62.

A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX

<https://doi.org/10.1007/s10899-018-9778-7>

Saunders, J. – Aasland, O. – Babor, T. – Delafuente, J. – Grant, M.: Development of the Alcohol-Use Disorders Identification Test (AUDIT) – WHO Collaborative Project on Early Detection of Persons with Harmful Alcohol-Consumption 2. *Addiction*, 88, 1993, 6, s. 791 – 804

Sharman, S. – Butler, K. – Roberts, A.: Psychosocial risk factors in disordered gambling: A descriptive systematic overview of vulnerable populations. *Addictive Behaviors*, 99, 2019, 106071. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2019.106071>

Scholes-Balog, K. E. – Hemphill, S. A.: Relationships Between Online Gambling, Mental Health, and Substance Use: A Review. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 15, 2012, 12, s. 688 – 692.

<https://doi.org/10.1089/cyber.2012.0232>

Skinner H.: The Drug Abuse Screening Test. *Addictive Behaviors*, 7, 1982, 4, s. 363 – 371. [https://doi.org/10.1016/0306-4603\(82\)90005-3](https://doi.org/10.1016/0306-4603(82)90005-3)

Slutske W.: Personality and problem gambling: A prospective study of a birth cohort of young adults. *Archives of General Psychiatry*, 62, 2005, 7, s. 769 – 775. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.62.7.769>

Tabri, N. – Salmon, M. – Wohl, M.: Financially focused self-concept in disordered gambling: Comparisons between non-disordered and disordered gambling subtypes. *Addiction Research & Theory*, 29, 2020, 1, 1-12.

<https://doi.org/10.1080/16066359.2020.1714039>

Tackett, J. L. – Krieger, H. – Neighbors, C. – Rinker, D. – Rodriguez, L. – Edward, G.: Comorbidity of Alcohol and Gambling Problems in Emerging Adults: A Bifactor Model Conceptualization. *Journal of Gambling Studies*, 33, 2017, 1, s. 131 – 147. <https://doi.org/10.1007/s10899-016-9618-6>

Thatcher, A. – Goolam, S.: Development and psychometric properties of the Problematic Internet Use Questionnaire. *South African Journal of Psychology*, 35, 2005, 4, s. 793 – 809. <https://doi.org/10.1177/008124630503500410>

Volberg, R. A. – Munck, I. M. – Petry, N. M.: A quick and simple screening method for pathological and problem gamblers in addiction programs and practices. *The American Journal on Addictions*, 20, 2011, 3, s. 220 – 227.

<https://doi.org/10.1111/j.1521-0391.2011.00118.x>

World Health Organization: Global Status Report on Alcohol and Health [online]. Geneva: World Health Organization, 2018 [cit. 2023-05-14] Dostupné na internete: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565639>

World Health Organization: International Classification of Diseases 11th Revision for Mortality and Morbidity Statistics [online]. Geneva: World Health Organization, 2018 [cit. 2023-05-14] Dostupné na internete:

**A. KURILLA, I. FABIANOVÁ, Z. KAMENDY / VZŤAHY MEDZI
BEHAVIORÁLNYMI A LÁTKOVÝMI ZÁVISLOSŤAMI A ICH
VÝZNAM PRE KLINICKÚ PRAX**

<https://icd.who.int/browse11/l-m/en>

Xian, H. – Giddens, J. L. – Scherrer, J. F. – Eisen, S. A. – Potenza, M. N.: Environmental factors selectively impact co-occurrence of problem/pathological gambling with specific drug-use disorders in male twins: Drug-use and gambling disorders in twins. *Addiction* (Abingdon, England), 109, 2014, 4, s. 635 – 644.

<https://doi.org/10.1111/add.12407>

Yakovenko, I. – Quigley, L. – Hemmelgarn, B. – Hodgins, D. – Ronksley, P.: The efficacy of motivational interviewing for disordered gambling: Systematic review and meta-analysis. *Addictive Behaviors*, 43, 2015, s. 72 – 82

Zack, M. – Poulos, C. X.: Amphetamine Primes Motivation to Gamble and Gambling-Related Semantic Networks in Problem Gamblers. *Neuropsychopharmacology* (New York, N.Y.), 29, 2004, 1, s. 195 – 207.

<https://doi.org/10.1038/sj.npp.1300333>

Zack, M. – Poulos, C. X.: Parallel roles for dopamine in pathological gambling and psychostimulant disorder. *Current Drug Abuse Review*, 2, 2009, 1, s. 11 – 25.

<https://doi.org/10.2174/1874473710902010011>

Doručené do redakcie: 12. 1. 2023

Prijaté na publikovanie: 16. 5. 2023

Adresa autora: Mgr. Adam Kurilla

Centrum pre liečbu drogových závislostí Bratislava

Hraničná 2, 821 05 Bratislava

e-mail: adam.kurilla@gmail.com

Poznámka: Práca bola prezentovaná vo forme prednášky na International Drug Policy Academy, Pompidou Group 2022 Executive Training, 23.6.2022, Dublin, Írsko.